

O HNĚVU

Mt 5,21-26

Antíteze

Židé Ježíšovy doby (a zejména někteří z nich – farizeové a zákoníci) velmi dbali na zachovávání Božích přikázání, tak jak je měli zaznamenané v Mojžíšově zákoně. Někdy však chápali Boží zákon v takové své lidské úpravě. Ctíli literu zákona, ale někdy jim unikal jeho hlubší smysl. Celá 5. kap. Mt se pak věnuje tomu, jak Pán Ježíš prohlubuje tehdy běžné chápání přikázání. Jedním příkladem toho je i slovo o zabití, které jsme četli. Hněv. Stará církevní tradice jej již od konce 6. st. řadí mezi tzv. Sedm hlavních hříchů. Billy Graham o něm píše, že je to jeden z hříchů, který člověka nejvíce ničí. A to jak dotýčeného, tak ty, kdo jsou s ním ve styku. Citují: „Jako mohutná ručnice zraní často zpětným nárazem toho, kdo z ní střílí, tak i hněv škodí stejně tomu, kdo křivdí, jakož i tomu, komu se děje křivda“¹ Prchlivost je děsivou zbraní, kterou ničíme druhé a zároveň i sami sebe. Jen si vzpomeňte, kdy naposledy jste propadli vzteku. Jak jste se potom cítili? Možná se vylilo nahromaděné napětí, ale cítili jste se potom skutečně lépe? Pro úplnost ovšem dodejme, že Písmo neodsuzuje každý hněv. Je i hněv oprávněný, který pracovně nazýváme „spravedlivým“. V Bibli čteme dokonce i o Božím hněvu: „*Boží hněv se zjevuje z nebe proti každé bezbožnosti a nepravosti lidí*“ (Ř 1,18). Vzpomeňme např. také na Ježíše, který vyhání kupčičky s chrámu. Jsou situace, kdy nerozhněvat se by bylo hříchem lhovosti. I křesťan se může, ba musí hněvat, když je svědkem nespravedlnosti, korupce, násilí, bezohlednosti apod. Dnes ovšem nechci hovořit o těch situacích, kdy a za jakých podmínek je naše rozhorlení oprávněné. Na základě Ježíšova slova, bych rád hovořil o hněvu v tom negativním slova smyslu. Nakonec tento zhoubný hněv u nás, ruku na srdce, bývá asi mnohem častější, než nějaký dejme tomu vznešený, svatý hněv.

Vražda začíná v srdci

Pán Ježíš mluví o hněvu v souvislosti s přikázáním „nezabiješ“. Jde o to, že provinění proti tomuto přikázání se člověk nedopouští až oním násilným činem, vraždou, ale už záští, hněvem či dokonce nenávisť vůči člověku. Podle Ježíše není problémem jen vražda, ale i zlobný hněv, který v sobě člověk vůči druhému člověku chová – a zejména, pokud není řešen a je dlouhodobý. Byť by třeba nakonec ani k tomu násilnému vyústění nedospěl, provinil se již proti přikázání nezabiješ ve svém srdci. My asi máme většinou tendenci považovat za závažný toliko zlý čin. To, co zhoubně bují v našem srdci už možná tak vážně nebereme. Ježíšovo prohloubení smyslu Božích přikázání však ukazuje právě na toto – hříchem není jen vražda či násilí vůči druhému člověku, ale i zlostný hněv a zášť, kterou nosíš v srdci. Podobně i v dalším příkladu z té 5. kap. Mt – hříchem není jen cizoložný poměr s cizí ženou, ale už žádost po této ženě, nezkracená touha po ní. Ježíš tam říká: „*každý, kdo hledí na ženu chtivě, již s ní zcizoložil ve svém srdci*“ (Mt 5,28). A k našemu tématu hněvu a zabití, píše dále např. ap. Jan: „*Kdokoliv nenávidí svého bratra, je vrah*“ (1J 3,15). Už touha mít cizí ženu je cizoložství. A už nenávisť je vraždou. To je tvrdé slovo. Ale ve vsí syrovosti nám ukazuje, jak vážně na tom někdy jako lidé jsme, byť nad neviditelnými vášněmi svého srdce míváme tendenci mávnout rukou. Ježíši nejde jen o skutek, ale o lidské srdce. Člověk se nikdy nemusí odhodlat k přímému hříšnému jednání, a přece může být nakažen hříchem do morku kostí ve svých myšlenkách, fantaziích, vášních a tužbách. Evangelium nás vybízí, abychom zlé pochody a pohnutky svého srdce a myšlení nebrali na lehkou váhu s tím, že to není tak závažné jako činy. Není to pravda. Ano, dokonatý hříšný čin je jistě tím nejhorším, ale zlo uchovávané v srdci má na náš život také devastující vliv. Navíc musíme mít na paměti, že zlé lidské jednání se málokdy objeví jen tak jako blesk z čistého nebe. Zlému činu většinou předcházelo i zlé myšlení, které ovládlo naše srdce.

Ježíšovy příklady ze života

V našem textu následuje několik Ježíšových příkladů ze soudobého života, na kterých demonstruje závažnost lidské hněvivosti. Povšimněme si, že tu už vůbec není řeč o fyzickém zabití, ale právě o tom co tomu předchází, co bývá ukryto v našem srdci a postupně se dere na povrch. Ježíš tu předkládá tři projevy zloby a tři postihy, kterým bude takový zlostný člověk vystaven: „*Já však pravím, že již ten, kdo se hněvá na svého bratra, bude vydán soudu; kdo snižuje svého bratra, bude vydán radě; kdo svého bratra zatracuje, propadne ohnivému peklu*“ (v. 22). Všimněme si, že ty postihy za zlost srdce se stupňují – od soudu nižší lidské instance až po samotné peklo. Je tím naznačeno, že pokud člověk neřeší zlé myšlenky vůči druhým lidem, tak se dříve nebo později začnou projevovat a gradovat.

Příklad 1: Soud. „*Já však pravím, že již ten, kdo se hněvá na svého bratra, bude vydán soudu*“ (v.

¹) Sedm smrtelných hříchů – str. 15

22). Ten, kdo spáchal vraždu, byl podobně jako dnes, pohnán před soud. V Ježíšově době se vraždami zabývala tzv. „rada dvaceti tří“, která působila v každém větším městě. Byl to soud nižší instance v Judeji – možná něco jako dnešní okresní soudy. Ježíš zde ale říká, že nejen ten, kdo zabil, ale už i ten, kdo se hněvá na svého bratra bude vydán tomuto soudu. Je to zřejmá nadsázka, protože, žádný lidský soud není schopen soudit něčí hněv, pokud se neprojevil skutkem. Ježíš tím nechtěl říci, že všichni hněvivci stanou před „okrskovým“ soudem, ale že by to zasloužili.

Příklad 2: Rada. „*kdo snižuje svého bratra, bude vydán radě.*“ Radou se mání tzv. „sanhedrin“, neboli židovská velerada, sídlící v hlavním městě Jeruzalémě. Byla to rada „jedenasedmdesáti“, tolik měla členů. Byl to nejvyšší soudní tribunál Izraele Ježíšovy doby. Podle Pána Ježíše si odsudek této velerady zaslouží ten, kdo „snižuje svého bratra“ - dosl. ten, kdo o svém bratru řekne hanlivé slovo „raka“. To bylo slovo aramejské, které znamenalo „prázdný“. „Jde tedy o posměch či výtky tuposti, nechápavosti, hlouposti.“ Jde tu o projev zlobného pohrdání, zesměšňování, ponižování.

Příklad 3. Gehena. „*kdo svého bratra zatracuje, propadne ohnivému peklu.*“ „Ohnivě peklo“ - to odkazuje k soudu nejvyšší možné instance, jaká existuje. To není ani okresní soud v Judeji, ani velerada v Jeruzalémě. Tady je už o soud Boží. Nad něj vyššího není. Tomuto Božímu soudu a také odsouzení propadá ten, kdo „zatracuje svého bratra“. Řečtina zde používá slova „móre“, které je podobné jako to předchozí, kde se mluvilo o snižování bratra. Zde je to ten, kdo svého bratra „zatracuje“ - tedy ten, kdo někoho zlostně očerňuje, odsuzuje, ostouzí, zavrhuje, odepisuje. Ten, kdo druhého bez milosti zatracuje do pekel je sám peklu velmi blízko. Ani jeden z těchto tří příkladů nemluví o přímém fyzickém násilí či zabití. Všechny hovoří o zlobě lidského srdce, která je ovšem též velmi vážná.

Co s tím?

Dosud Ježíš spíše jen varoval před tragickými dopady srdce plného zloby. Tedy tomu negativnímu. Závěr jeho vyučování patří tomu pozitivnímu – říká, že ve zlobě srdce to nemusí skončit, že existuje cesta ven ke svobodě. A to je cesta „usmíření“ (v. 23-26). Opět dva příklady ze života. Ten první mluví o člověku, který se chystá do chrámu přinést obětní dar. Tu si vzpomene, že jeho bratr, bližní má něco proti němu. Dříve, než přinese svůj obětní dar Bohu, má všeho nechat a napřed jí a usmířit se svým bratrem. Vidíme ten posun? Ježíš zde neříká: máš-li něco proti svému bratru, usmíř se s ním, ale dokonce má-li někdo něco proti tobě, i když ty proti němu třeba ne – i tak udělej ten první krok ke smíru. Tento příklad obětníka jdoucího do chrámu ukazuje, že svár s někým nestojí toliko mezi mnou a tím mým bližním, ale také mezi mnou a Bohem. Smíř se, dohodni se se svým bratrem, abys byl volný, svobodný pro službu Pánu Bohu. Příběh dvou protivníků, kteří jdou k soudu, zřejmě v majetkové záležitosti, také ukazuje, že neurovnané vztahy náš život svazují, spoutávají, jako vězně ve vězení. V Ježíšově příběhu ze života skončil ten, kdo se odmítl se svým bližním dohodnout, ve vězení. Ale nejsou jen vězení pro dlužníky, vězení se zdmi a zamřížovaným oknem. Jsou i vězení duše, kam se uzavírá každý, kdo se uzavírá svému bližnímu a není ochoten s ním vyjít, omluvit se, urovnat věci a usmířit se. Do takových vězení duše pak jsou někdy zavírány celé rodiny a rody – to jsou všechny ty dávné krivdy, které se nikdy neodpustily a přenášejí se třeba na další příbuzné či dokonce další generace.

Jak osvobozující je Ježíšovo evangelium, které má moc vyvést nás ven ze všech pout a věznic, jichž jsme sami strůjci. Ježíšovo evangelium je jednak prevencí a jednak zjednává i nápravu. Prevencí je ve svém hlubokém pochopení Božího přikázání „Nezabiješ“, kdy nás varuje již před chováním zášti, hořkosti a zloby vůči bližnímu. Takovým hnutím srdce máme ulamovat hroty hned jak se objeví a nedat jim vůbec rozbujet. To je prevence. Ale i pro ty, kdo již do pastí zloby, tvrdosti a zahořklosti upadli, přináší evangelium osvobození: a to tak, že nás vede k odpuštění a ke smíření, které jediné mají moc lámat i ta nejtuzší prokletí zloby a zášti. Jako ti, kdo jsme okusili a znovu okoušíme, jak je Bůh dobrý, jak nám, zlým a hříšným trpělivě odpouští a je ochoten ke smíru s námi, takoví jsme uzpůsobeni šířit pokoj a smíření i kolem sebe. Ten, koho se dotkla nesmírná Boží láska, je uschopněn být milosrdný vůči bližním. Ap. Pavel napsal křesťanům v Římě moudrou radu: „*Je-li možno, pokud to záleží na vás, žijte se všemi v pokoji*“ (Ř 12,18). Nemůžeme zaručit, že ti druzí budou ochotni k pokoji a ke smíru. Ale to není naše věc. Naší věcí je, abychom to byli my, kdo dělá všechno proto, aby zhoubný hněv a sváry nepovstaly a povstanou-li, aby mohly zase odumřít v odpuštění. My si někdy říkáme – já budu ochoten ke smíru, ale ten druhý musí udělat první krok. On mi ukřivdil. Takto ne! Bůh od nás očekává, že ať už je na vině kdokoli, ty budeš ten, kdo udělá první krok ke smíru – ať už tvůj protivník zareaguje jakkoli, ty jsi ten, kdo je na tahu. Je to těžký úkol, který nám náš Pán dal. Naše přirozenost se proti tomu často bouří, ale v tom je zázrak evangelia, že mění lidská srdce a z tvrdých dělá citlivá a tvárná. Zakončím tyto úvahy ještě jedním slovem Pána Ježíše: „*Blaze těm, kdo působí pokoj, neboť oni budou nazváni syny Božími*“ (Mt 5,9). Působí pokoj také ty?